

ՄԵԼԻՔ ՄԵԼԻՔՅԱՆ

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի աշխատակազմի
իրավական փորձաքննությունների ծառայության առաջատար մասնագետ,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանող

**ԱՊՕՐԻՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁԱՏԵՍԱԿԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ
ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՊԱՏԺԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Պետության սոցիալական գործառույթներն իրականացնելու հենքը հանդիսացող տնտեսական հարաբերությունները և դրա անկյունաքարը համարվող ձեռնարկատիրական հարաբերությունները՝ լինելով բազմաշերտ կատեգորիա իր մեջ ներառում է ինչպես սոցիալտնտեսական, այնպես էլ, ի թիվս այլնի, իրավական ասպեկտներ:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ ձեռնարկատիրական է համարվում անձի ինքնուրույն, իր ռիսկով իրականացվող գործունեությունը, որի հիմնական նպատակը գույք օգտագործելուց, ապրանքներ վաճառելուց, աշխատանքներ կատարելուց կամ ծառայություններ մատուցելուց շահույթ ստանալն է¹:

Ձեռնարկատիրական գործունեության ընթացքում թույլ տրված խախտումների համար պետության կողմից նախատեսվող պատասխանատվության տեսակները նախատեսվում են վարչական և քրեական իրավունքի ճյուղերի համապատասխան կառուցակարգերով, ինչի մասին առավել մանրամասն կներկայացվի սույն աշխատության 2-րդ մասում:

Համաձայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 188-րդ հոդվածի, ապօրինի ձեռնարկատիրությունը՝ «1. Առանց պետական գրանցման, հաշվառման (բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի) կամ առանց հատուկ թույլտվության (լիցենզիայի) լիցենզավորման ենթակա կամ օրենքով արգելված ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելը, որը զուգորդվել է անձանց կամ կազմակերպություններին կամ պետությանը զգալի վնաս պատճառելով՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկից հազարապատիկի չափով, կամ կալանքով՝ մեկից երեք ամիս ժամկետով կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ մեկ տարի ժամկետով:

2. Նույն արարքը, որը զուգորդվել է անձանց կամ կազմակերպություններին կամ պետությանը խոշոր վնաս պատճառելով՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի հազարապատիկից երկուհազարապատիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝ մեկից երեք տարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ մեկից երկու տարի ժամկետով:

3. Նույն արարքը, որը՝

1) զուգորդվել է անձանց կամ կազմակերպություններին կամ պետությանն առանձնապես խոշոր չափի վնաս պատճառելով,

2) կատարվել է կազմակերպված խմբի կողմից՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ երկուսից վեց տարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ մեկից երեք տարի ժամկետով:

4. Սույն հոդվածում զգալի չափ է համարվում հանցագործության պահին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկից մինչև հազարապատիկի չափով գումարը, խոշոր չափ՝ հանցագործության պա-

● ՕՐԵՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ N° 116 2020

1. Տե՛ս հետևյալ էլեկտրոնային հղմամբ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=74658> (20.12.2019):

հին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հազարապատիկից մինչև երկուհազարապատիկի չափով գումարը, իսկ առանձնապես խոշոր չափ՝ հանցագործության պահին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի երկուհազարապատիկը գերազանցող գումարը:

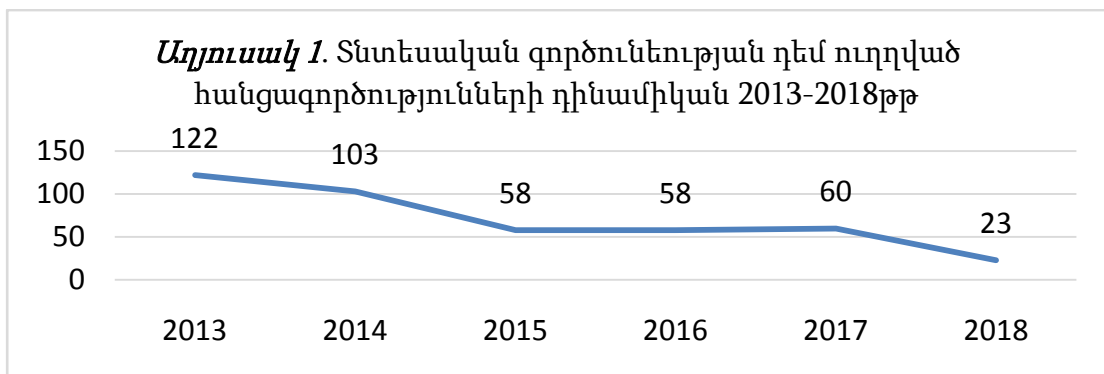
Սույն հոդվածի համաձայն՝ պետությանը պատճառված վնասի հաշվարկում ներառվում է նաև պետական գրանցման, ինչպես նաև հատուկ թույլտվության (լիցենզիայի) համար գանձման ենթակա պետական փութի գումարի չափը»:

Յավով պետք է նշել, որ ՀՀ ընդհանուր իրավասության դատարաններում քրեական գործերի քննության վերաբերյալ վիճակագրությունները խոսում են այն մասին, որ տվյալ հանցակազմի վերաբերյալ քննվող գործերի քանակը գրանցել է պրոգրեսիվ դինամիկա:

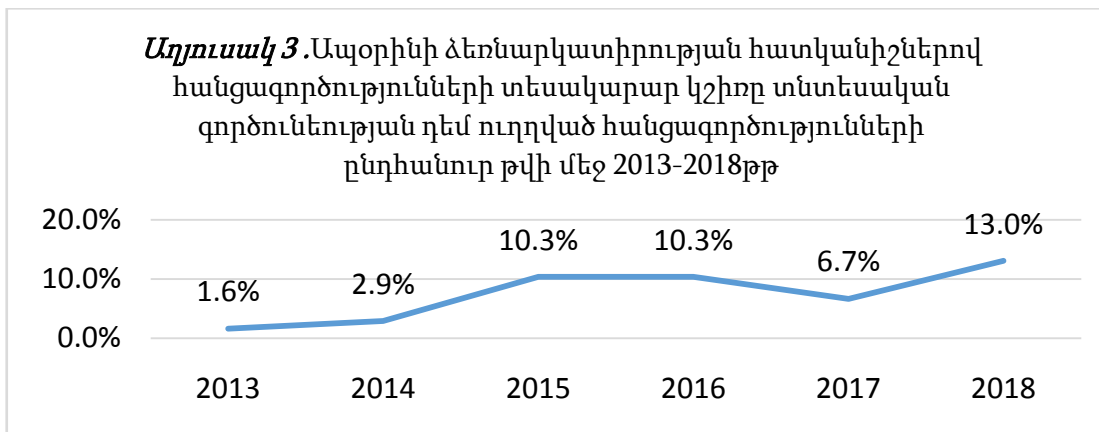
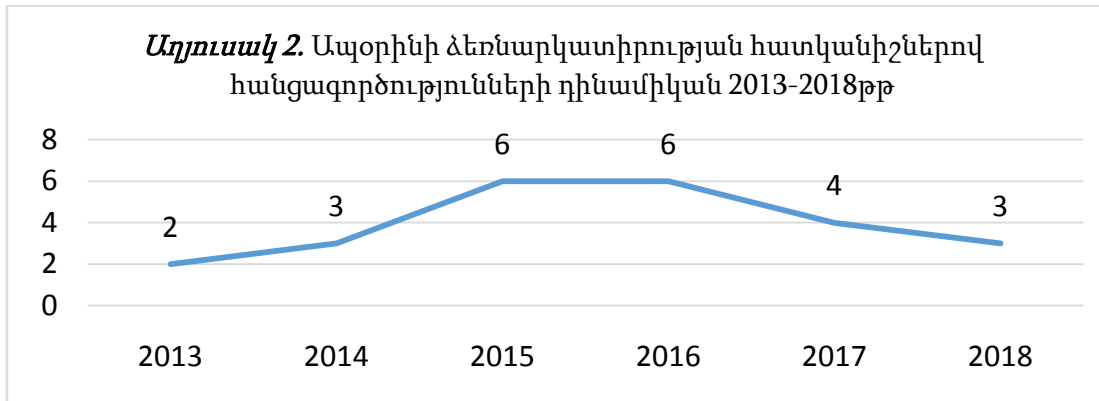
Մասնավորապես, ՀՀ ընդհանուր իրավասության դատարաններում քրեական գործերի քննության վերաբերյալ 2013 թվականի հաշվետվության համաձայն՝ հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել է տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր թվով 122 քրեական գործ, որից 2-ը ապօրինի ձեռնարկատիրության հատկանիշներով, 2014 թվականի հաշվետվության համաձայն՝ հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել է տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր թվով 103

քրեական գործ, որից 3-ը ապօրինի ձեռնարկատիրության հատկանիշներով, 2015 թվականի հաշվետվության համաձայն՝ հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել է տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր թվով 58 քրեական գործ, որից 6-ը ապօրինի ձեռնարկատիրության հատկանիշներով², 2016 թվականի հաշվետվության համաձայն՝ հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել է տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր թվով 58 քրեական գործ, որից 6-ը ապօրինի ձեռնարկատիրության հատկանիշներով, 2017 թվականի հաշվետվության համաձայն՝ հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել է տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր թվով 60 քրեական գործ, որից 4-ը ապօրինի ձեռնարկատիրության հատկանիշներով, 2018 թվականի հաշվետվության համաձայն՝ հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել է տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների վերաբերյալ ընդհանուր թվով 23 քրեական գործ, որից 3-ը ապօրինի ձեռնարկատիրության հատկանիշներով³:

Վերը ներկայացված տվյալներն առավել տեսանելի դարձնելու համար ներկայացնենք դրանք աղյուսակներով.

2. Տե՛ս հետևյալ էլեկտրոնային հղմամբ՝ http://old.court.am/index.php?link=arm/left/statistics/2018/crim/by_court.htm (20.12.2019):
 3. Տե՛ս հետևյալ էլեկտրոնային հղմամբ՝ <http://court.am/index.php?link=arm/left/statistics/statistics.htm> (20.12.2019):

1-ին և 2-րդ աղյուսակներից նկատելի են, որ ՀՀ դատարաններում ինչպես ապօրինի ձեռնարկատիրության վերաբերյալ, այնպես էլ առհասարակ տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների թվաքանակը նվազել է, սակայն 3-րդ աղյուսակից ակներև է, որ դատարաններում քննվող տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների ընդհանուր թվում՝ ապօրինի ձեռնարկատիրության տեսակարար կշիռը տարեցտարի մեծանում է, ուստի տնտեսական հանցագործությունների դեմ պայքար իրականացնող, հատկապես այդ ոլորտում մասնագիտացված մարմինները, իսկ արդեն դատարան փոխանցված գործերով դատարանները՝ պետք է իրենց լիազորությունների շրջանակներում

հատուկ ուշադրություն դարձնեն տվյալ հանցագործության քննության և բացահայտման արդյունավետացմանը:

Սակայն, ամենից առաջ պետք է ուշադրություն դարձնել քրեական օրենսդրությամբ ամրագրված՝ տվյալ հանցագործության համար սահմանվող պատասխանատվության առանձնահատկությունները, որն իր մեջ ամբողջացնում է տվյալ հանցակազմի՝ օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ տարրերի ու այն կատարված համարելու դեպքում վրա հասնող պատժի հիմնահարցերը:

Ապօրինի ձեռնարկատիրության հանցակազմի տեսական և գործնական կարևորագույն խնդիրներից մեկն էլ կայանում է դրա համար նախատեսված պատասխանատվու-

թյան առանձնահատկությունները:

Կախված տվյալ երկրում՝ տնտեսական զարգացվածության մակարդակից՝ տարբեր են նաև տվյալ հանցակազմի դեմ հակազդման մեթոդները:

Մի շարք տնտեսապես զարգացած երկրների քրեական օրենսդրություններով՝ քրեական պատասխանատվություն նախատեսվում է միայն ապօրինի ձեռնարկատիրության առանձին դրսևորումների համար, մասնավորապես ձեռնարկատիրական գործունեության իրականացումը առանց պետական թույլտվության (Դանիայի քրեական օրենսգիրք, պարագրաֆ 131)⁴, ձեռնարկության վերաբերյալ իրավական նորմերի խախտումը (Շվեյցարիայի քրեական օրենսգիրք հոդված 326-3)⁵, առանց լիցենզիայի մասնագիտական գործունեության իրականացումը (Հոլանդիայի քրեական օրենսգիրք, հոդված 436)⁶:

Մինչդեռ ՀՀ քրեական օրենսգրքը՝ տվյալ հանցատեսակի զարգացման միտումների և սոցիալ-տնտեսական մարտահրավերների պայմաններում՝ արդարացված կերպով, առավել ընդգրկուն և համապարփակ կերպով է անդրադառնում տվյալ գործունեության դեմ ներգործելու քրեական պատասխանատվության գործիքներին:

Հարկ է նշել, որ ձեռնարկատիրական գործունեության արդյունքում թույլ տրված ոչ իրավաչափ արարքների համար նախատեսվում են իրավունքի տարբեր ճյուղերով սահմանված պատասխանատվության տեսակներ:

Խնդիրը կայանում է նրանում, թե հայտնաբերված ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեության դեպքը, ինչ իրավական գնահատականի պետք է արժանանա և կոնկրետ իրավունքի ղրճյուղով սահմանված պատասխանատվության տեսակը պետք է կիրառվի դրա դեմ, որպեսզի լինի համաչափ և օրինական:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1062-րդ հոդվածի համաձայն իրավաբանական անձը կամ քաղաքացին հատուցում է իր աշխատողի կողմից աշխատանքային (ծառայողական, պաշտոնեական) պարտականությունները կա-

տարելիս պատճառված վնասը, իսկ նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն տնտեսական ընկերակցությունները հատուցում են իրենց մասնակիցների կողմից ընկերակցության ձեռնարկատիրական կամ այլ գործունեություն իրականացնելիս պատճառված վնասը:

Վերոգրյալ քաղաքացիաիրավական կարգավորումը, թեև պարունակում է պատասխանատվության տարրեր, սակայն դրանք վերաբերվում են այն դեպքերին, երբ խոսքը գնում է օրինական հիմքով և պատշաճ իրավական ընթացակարգով ձեռնարկատեր հանդիսացող անձանց գործունեության մասին, մինչդեռ պատկերն այլ է վարչական և քրեական իրավունքի համապատասխան դրույթներով պատասխանատվություն առաջացնող իրավանորմերի դեպքում:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՎԻՎՕ) 169-րդ հոդվածի համաձայն.

«(...) Ապօրինի ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելը, այսինքն՝ առանց իրավաբանական անձի պետական գրանցման կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ պետական հաշվառման (բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի) ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելը կամ առանց լիցենզիայի լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ զբաղվելը (բացառությամբ մարդատար-փաքսի ավտոմոբիլներով ուղևորափոխադրումների կազմակերպման) (...)»:

Հոդվածի շարադրանքից ակներև է, որ ինչպես ՀՀ քրեական օրենսգրքի 188-րդ հոդվածի դեպքում է գործ ունենք անհատ ձեռնարկատիրոջ՝ առանց պետական գրանցման տվյալ գործունեությամբ զբաղվող անձի հետ, որպիսի պայմաններում քրեական օրենսգրքի հատուկ մասով նախատեսված հանցակազմից այն տարբերակվում է իրավախախտման արդյունքում հասցված վնասի չափով:

Այսինքն, այն դեպքերում, երբ ապօրինի ձեռնարկատիրության արդյունքում հասցված վնասի չափը չի գերազանցում նվազագույն աշ-

4. St' u Юрид. центр «Пресс», 2001.-էջ 423:

5. St' u Уголовный кодекс Швейцарии / перевод с нем. яз. А. В. Серебреннико-вой. — М.: Юридический центр Пресс, 2000. — էջ 288:

6. St' u Уголовный кодекс Голландии / Науч. ред. д.ю.н. Б. В. Волженкин, пер. с англ. И. В. Мироновой. СПб., 2000. էջ. 231:

խատավարձի հինգհարյուրապատիկը, ապա վրա է հասնում վարչական պատասխանատվությունը:

«Հ հարկային օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ Հարկային օրենսգրք) 407-րդ հոդվածի համաձայն:

«1. «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով իրականացվող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում ապօրինի գործունեության հայտնաբերման դեպքում գանձվում է փուզանք՝ այդ գործունեության արդյունքում Օրենսգրքով սահմանված կարգով հաշվարկված ձեռնարկատիրական եկամտի 50 տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս 200 հազար դրամից: Սույն հոդվածի կիրառության իմաստով՝ ապօրինի գործունեություն է համարվում առանց օրենքով սահմանված պետական գրանցման (հաշվառման) կամ առանց հարկային մարմիններում հաշվառման ձեռնարկատիրական գործունեության (բացառությամբ օրենքով արգելված գործունեության) իրականացումը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված խախտումն արձանագրվելուց հետո՝ մեկ փարվա ընթացքում, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում խախտման կրկնակի և հետագա (անկախ իրականացվող ձեռնարկատիրական գործունեության փեսակից) փաստ արձանագրվելու դեպքում գանձվում է փուզանք՝ այդ գործունեության արդյունքում Օրենսգրքին համապատասխան հաշվարկված ձեռնարկատիրական եկամտի 100 տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս 500 հազար դրամից:(...)»:

Զուգահեռներ անցկացնելով՝ ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեության կապակցությամբ առաջ եկող՝ վարչական պատասխանատվություն վերագրյալ դրույթների և ՀՀ քրեական օրենսգրքի 188-րդ հոդվածով նախատեսվող պատժի առանձնահատկություններին, անհրաժեշտ ենք համարում ուշադրություն հրավիրել, մասնավորապես հարկային օրենսգրքի 407-րդ հոդվածում նշված «հայտնաբերման դեպքում» և «փաստ» սահմանումներին, որոնք

ինքնին բավարար հիմք են հանդիսանում անձին տուգանելու համար:

Հարկ է արձանագրել, որ ի տարբերություն վարչական ներգործության ձևերի, քրեական պատժի հարցն առաջանում է բացառապես այն դեպքերում, երբ կատարված հանցանքով հասցվող վնասը հատում է զգալի չափի շեմը, ինչը, մեր կարծիքով արդարացված չէ, քանի որ սույն աշխատության 1-ին կետում ներկայացված վիճակագրական տվյալների և պետության՝ սոցիալ-տնտեսական մարտահրավերների պայմաններում, վտանգ է ստեղծվում այնքանով, որքանով անձը կարող է պարբերաբար կրկնել նույն հանցավոր արարքները և ամեն անգամ, երբ բացահայտման արդյունքում պարզվի, որ այն չի հատում նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկի շեմը, ենթարկվի միայն վարչական պատասխանատվության, ինչը, հատկապես ստորև ներկայացվող պատճառաբանությունների համատեքստում, մեր կարծիքով, ընդունելի մոտեցում չէ:

Լատվիայի քրեական օրենսգրքի 207-րդ⁷ հոդվածի համաձայն, հանցագործությունը համարվում է կատարված, երբ ի թիվս այլնի, այն կատարող անձը զգուշացված է լինում ձեռնարկատիրական գործունեությունը կասեցնելու հրամանի մասին, սակայն դրանից հետո մեկ տարվա ընթացքում կրկնում է նույնաբնույթ արարք:

Մոլդովայի օրենսդիրն այս կոնտեքստում դրսևորել է ավելի կոշտ մոտեցում՝ քրեական օրենսգրքի 192-5-րդ հոդվածով սահմանելով քրեական պատասխանատվություն այն անձի նկատմամբ, ով արդեն իսկ ունենալով վարչական տույժ, կրկնել է նույն արարքը՝ առանց սահմանելու թե ինչ վաղեմության պետք է լինի կիրառված պատասխանատվության տեսակը:

Հետհայաց (ռետրոսպեկտիվ) ակնարկ կատարելով նախկինում գործող իրավակարգավորումներին, ներկայացնենք հետևյալը.

«Հ նախկին քրեական օրենսգրքում ամրագրված՝ 1992 թվականին ընդունված և 1997 թվականին խմբագրված՝ «Ապօրինի ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելը կամ ապօրինի բանկային գործունեությամբ զբաղվելը» վերադասությամբ 155.1-րդ հոդվածի համաձայն՝

7. Տե՛ս հետևյալ էլեկտրոնային հղմամբ՝ http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.htm (20.12.2019):

8. Տե՛ս հետևյալ էլեկտրոնային հղմամբ՝ [https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=5\(20.12.2019\):](https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=5(20.12.2019):)

«(...) Ապօրինի ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելը, (...) որը կատարվել է նույնպիսի խախտումների համար վարչական տույժ նշանակելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում (...) պատժվում է (...)» :

ՀՀ դատարանների նախագահների խորհրդի կողմից 2000 թվականի փետրվարի 12-ին ընդունված՝ «ՀՀ դատարանների կողմից ապօրինի ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելու կամ ապօրինի բանկային գործունեությամբ զբաղվելու համար պատասխանատվության վերաբերյալ քրեական օրենսդրության կիրառման որոշ հարցերի մասին» թիվ 22 որոշման համաձայն. «(...) 1. ՀՀ քր. օր. 155 հոդվածը նախատեսում է երկու տարբեր հանցակազմ՝ ապօրինի ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելը և ապօրինի բանկային գործունեությամբ զբաղվելը:

(...)

Թվարկված արարքները պատժելի են, եթե դրանցից որևէ մեկը կատարվել է նույնպիսի խախտումների համար վարչական տույժ նշանակվելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում և հանգեցրել է (կարող էր հանգեցնել) սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկի չափը գերազանցող եկամուտ (շահույթ) ստանալուն:

(...)

3. Դատարանները պարտավոր են ՀՀ քր. օր. 1551 հոդվածի առաջին մասով գործերը քննելիս ստուգել նախկինում անձին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու օրինականության հարցը: Եթե կպարզվի, որ անձը նախկինում նման խախտումների համար վարչական պատասխանատվության է ենթարկվել անօրինական կարգով, ապա պետք է կայացվի արդարացման դատավճիռ՝ ամբաստանյալի արարքում հանցակազմի բացակայության պատճառով(...)»⁹:

Վերոգրյալի լույսի ներքո արձանագրում ենք, որ գործող քրեական օրենսդրության պայմաններում՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 188-րդ հոդվածի կարգադրություններում՝ անձի վարչական պատասխանատվության ենթարկված լինելու՝ վերաբերյալ նշումների բացակայությունը կարող է լուրջ խնդիրներ առաջացնել տվյալ հանցակազմի համատեքստում պատժողական

քաղաքականության արդյունավետությանը, քանի որ գործող կարգավորումների պայմաններում, փաստացի ստեղծվում է այնպիսի իրավիճակ, երբ անձը կարող է պարբերաբար զբաղվել ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, ոտնձգի պետության տնտեսական գործունեությանը և դրա դեմ հնարավոր չլինի ներգործել քրեաիրավական գործուն մեխանիզմներով, որոնք իրենց բնույթով հանդիսանում են պետական հարկադրանքի առավել խիստ միջոցներ և կանխարգելիչ նշանակություն կարող են ունենալ տվյալ դեպքերի դեմ պայքարում:

Հարկ է նշել, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի նախագծի (այսուհետև նաև՝ Նախագիծ) համապատասխան կարգավորումներում, մասնավորապես, Նախագծի 264-րդ հոդվածում նույնպես՝ անձի՝ վարչական պատասխանատվության ենթարկված լինելու պայմաններում որոշակի ժամանակահատվածում այն կրկնելու պայմանի վերաբերյալ, կրկին, համապատասխան դրույթներ առկա չեն:

Ապօրինի ձեռնարկատիրության համար անձին քրեական պատասխանատվությունից կամ պատժից ազատելու վերաբերյալ՝ անդրադառնանք դրա վերաբերյալ գործող և նախատեսվող խրախուսական նորմերին:

Գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի 189-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ օրենսգրքի 188-րդ, 189-րդ, 193-րդ, 194-րդ և 205-րդ հոդվածներով նախատեսված արարքները կատարած անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե հատուցում է հանցագործությամբ պատճառված վնասը և հաշվարկված տույժերն ու տուգանքները:

Կարծում ենք, որ վերոգրյալ իրավանորմը շարադրված է տարածականորեն, չի բխում քրեական օրենսդրության նպատակներից և առաջացնում է մի շարք խնդրահարույց հարցեր, ինչի վերաբերյալ մեր նկատառումները վերաբերվում են հետևյալին:

- Նախևառաջ նշենք, որ օրենսդրի կողմից ցուցաբերած այն մոտեցումը, թե անձը, ըստ էության, ցանկացած դեպքում ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, միայն պայմանավորված այն հանգամանքով, որ հատուցում է հանցագործությամբ պատճառված

● ՕՐԵՆԱԿԱՆՈՒՄՅՈՒՆ № 116 2020

9. Տե՛ս հետևյալ էլեկտրոնային հղմամբ՝ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=18299> (20.12.2019):

վնասը և հաշվարկված տույժերն ու տուգանքները, մեր կարծիքով արդարացված չէ, քանի որ նման պայմաններում, փաստացի, ստեղծվում է այնպիսի իրավիճակ, երբ անձը կարող է պարբերաբար կրկնել տվյալ հանցանքը՝ իմանալով, որ դրա հնարավոր բացահայտման դեպքում, փոխհատուցելով հասցված վնասը՝ կազատվի վրա հասնելիք քրեական պատասխանատվությունից:

- Ընդունելի չէ այն հայեցակետը, որ հասցված վնասները փոխհատուցելու դեպքում անձն ազատվում է ոչ թե պատժից, այլ քրեական պատասխանատվությունից, հատկապես այն պայմաններում, երբ տվյալ պարագայում քրեական հետապնդումը դադարեցվում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված քրեական հետապնդումը դադարեցնելու ռեաբիլիտացիոն հիմքով, որպիսի հանգամանքներում իրավական հետևանքի բացակայությունը, հանգեցնում է տվյալ հանցավոր արարքների կրկնելիության:

Ներկայացված նկատառումների պայմաններում գործող կարգավորման ձևակերպումը, մեր կարծիքով արդարացված չէ, քանի որ հնարավոր չէ հիմնավորել, թե ինչ չափանիշներով է առաջնորդվել օրենսդիրը, որոնցով տվյալ հանցատեսակներն առանձնացրել է մյուս հանցատեսակից և դրանց շնորհել նման «արտոնություններ», ի թիվս այլնի նաև խախտելով իրավական որոշակիության՝ (*res judicata*) իրավունքի հիմնարար սկզբունքը:

Վերոգրյալ խնդրահարույց հարցերի վերաբերյալ որոշակի լուծումներ են առաջարկվել Նախագծի 264-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, որի համաձայն՝ «(...) 4. Սույն հոդվածով նախատեսված հանցանքը **առաջին անգամ** կատարած անձը ազատվում է **պատժից**, եթե ամբողջությամբ վճարել է չվճարված հարկերը, տուրքերը կամ այլ պարտադիր վճարումները և դրանց

չվճարման համար սահմանված տույժերը և **նախկինում նշված հիմքով չի ազատվել քրեական պատասխանատվությունից(...)**»:

Այսպիսով, հաշվի առնելով ապօրինի ձեռնարկատիրության հանցագործության արդի միտումները և քրեական օրենսգրքով սահմանվող պատժի առանձնահատկությունները Հայաստանի Հանրապետությունում և համադրելով դրանք սույն աշխատությամբ կատարված հետազոտություններին՝ հանգում ենք հետևյալ հետևություններին.

1. Ապօրինի ձեռնարկատիրության՝ քրեաիրավական և վարչական իրավունքի ճյուղերի սերտ կապի առկայության պայմաններում առաջարկում ենք, որպեսզի նախատեսվեր համապատասխան դրույթ, համաձայն որի քրեական պատասխանատվություն կնախատեսվեր ձեռնարկատիրական գործունեությամբ ապօրինի զբաղվելու համար այն դեպքերում, երբ տվյալ անձն արդեն նույնպիսի խախտումների համար վարչական տույժ նշանակելուց հետո որոշակի ժամանակահատվածում կկրկներ այն՝ անկախ հասցված վնասի չափից:

Այն մեծ նշանակություն կունենար ինչպես նշված հանցատեսակի դեմ տարվող պրևենցիալ պայքարի ռազմավարության արդյունավետացման, այնպես էլ զսպիչ դեր կունենար վարչական իրավախախտումների կրկնելիությունը նվազեցնելու գործում:

2. Հատուկ ուշադրության պետք է արժանանան տվյալ հանցագործության համար նախատեսվող խրախուսական նորմերը, որոնք պետք է մի կողմից դրսևորեն պետության՝ մարդասիրական մոտեցումները, մյուս կողմից կենսագործեն քրեական օրենսդրության նպատակները՝ էապես նվազեցնելով տվյալ հանցատեսակի զարգացման միտումները, մինչդեռ, ինչպես փաստվեց սույն աշխատության շրջանակներում, կարծում ենք, որ տվյալ նորմերն անկատար են և ենթակա են լրամշակման:

ՄԵԼԻՔ ՄԵԼԻՔՅԱՆ

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի աշխատակազմի
իրավական փորձաքննությունների ծառայության առաջատար մասնագետ,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանող

ԱՊՕՐԻՆԻ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՆՑԱՏԵՍԱԿԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՊԱՏԺԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Հոդվածում քննարկվում են ապօրինի ձեռնարկատիրություն հանցատեսակի ներկա վիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում և դրա դեմ տարվող պատժողական քաղաքականության հիմնախնդիրները: Արձանագրելով տվյալ հանցագործության պրոգրեսիվ դինամիկան, վերհանելով դրա դեմ տարվող պատժողական քաղաքականության որոշակի խնդրահարույց հարցեր, աշխատության շրջանակներում կատարվել են մի շարք առաջարկներ, որոնք՝ տեսական և գործնական առումով կարող են ունենալ էական նշանակություն:

Բանալի բառեր. ապօրինի ձեռնարկատիրություն, վարչական պատասխանատվություն, օրենսդրություն, վիճակագրական տվյալներ, պատիժ, խրախուսական նորմեր:

МЕЛИК МЕЛИКЯН

Ведущий специалист Службы правовой экспертизы
Кассационного суда РА,
Студент магистратуры юридического факультета ЕГУ

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДЕЯНИЯ НЕЗАКОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
И ОСОБЕННОСТИ НАКАЗАНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

В статье рассматривается современное состояние деяния незаконного предпринимательства в Республике Армения, а также вопросы уголовной политики в отношении него. Учитывая прогрессивную динамику рассматриваемого преступления, выявляя некоторые проблемные вопросы ведущейся уголовной политики против него, в работе сделан ряд предложений, имеющие теоретическое и практическое значение.

Ключевые слова: незаконное предпринимательство, административная ответственность, законодательство, статистические данные, наказание, нормы-стимулы

MELIK MELIKYAN

Leading specialist of the Department of Legal Expertise
of the Cassation court of the RA,
Master's student of YSU Faculty of Law

THE TRENDS OF DEVELOPMENT OF ILLEGAL ENTERPRISE AND SPECIFICITIES OF
PUNISHMENT IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

The current article discusses the state of the crime of illegal enterprise in the Republic of Armenia and the issues of the penal policy against it. Considering the progressive dynamics of the discussing crime as well as identifying some of the issues of punitive policy against it, a number of suggestions have been made within the work, which may be of theoretical and practical significance.

Key words: illegal enterprise, administrative responsibility, legislation, statistical data, punishment, incentives.